

neke nedoumljive usodnosti, vendar usodnosti v tem smislu, da brezobzirno, nepošteno in preračunljivo v življenju uspeva, medtem ko vse, kar je resnična poštenost, resnično čustvo in zvestoba mora, ne glede na okoliščine, nujno propasti. Tu se zdaj pojavlja vprašanje vere v življenje. Ali Korenčan ob vsem, kar je doživel in spoznal, še more verovati v ljudi in v novi svet, za katerega se je nekoč boril? Tega vprašanja glede na nauk Grabeljškovega romana sicer ne gre poenostavljati, vendarle so očitna dejstva, da je takšna (ne)vera rezultat osebnih izkušenj in ne lastnost kot taka, da bolečina ne raste samo iz nekih neprijetnih življenjskih dogodivščin, ampak tudi iz pomanjkanja vere v karkoli in da se brez vere ne da živeti. To zadnje je potem aksiom našega bivanja, kakor ga je Grabeljšek s podobo Korenčana-Kosa dovolj nazorno izpričal.

Tudi stilna plat romana se v precejšnji meri odmika od prejšnjih Grabeljškovih besedil. Medtem ko je v partizanskih zgodbah največ z realistično-opisovalno metodo označeval dogodke in osebe, mu v pričujočem romanu vse osebe govorijo iz sebe, tako da avtorja skorajda ni več čutiti, čeprav je na drugi strani popolnoma jasno, da je ob dogodkih in svojih osebah, zlasti seveda še ob Korenčanu, ves čas intimno navzoč. Situacije se v romanu dinamično menjavajo, retrospektive in asociacije so ponekod tako nenadne, skorajda neurejene, kot tega pri Grabeljšku do sedaj nismo bili vajeni. Navzlic temu pa besedilo tudi v stilnem pogledu ni eksperiment, ampak pomeni »nova« Grabeljškova izrazna metoda le večje izkoriščanje možnosti in tudi večjo funkcionalnost umetniške besede.

Vsekakor je roman Bolečina tako po izpovedni poglobljenosti kot tudi v stilnem iskanju korak naprej v prizadevanju tega poštenega in samemu sebi zvestega pisatelja.

Jože Šifrer

ERVIN FRITZ, DAN DANAŠNJI

Pesmi, ki so objavljene v tej zbirki, z ničimer ne skrivajo svojega sporočila; pesnik si je očitno prizadeval, da bi bile kar najbolj razumljive in takšno avtorjevo prizadevanje je postalo odločilno tudi za njegov pesniški izraz.

Temeljna kompozicija zbirke sloni na razmerju pesnik-zunanji svet-narod. Prvi cikel, Pesmi za vsakdanjo rabo, je v celoti posvečen refleksiji o pesnikovih življenjsko nazorskih vprašanjih; razodeva povsem nedvoumno, da ocenjuje pesnik svoje življenje kot banalno vegetiranje, v katerem ni dejanj, ki bi bila vredna spominjanja zaradi svoje enkratnosti. Pesnik je povprečen človek, eden izmed mnogih v brezimni množici, iz katere se je vendarle dvignilo nekaj posameznikov, toda samo zaradi posebnih okoliščin, ki pa jih pesnik na noben način ne konkretizira.

Razen možnosti razvijati individualne sposobnosti in s tem dosegati uspeh v družbi se ukvarja z vprašanjem o smislu življenja. Ker tega nikjer ne najde, se umakne v resignacijo ali pa v nostalgijo po višji osmislitvi svojega bivanja. Popolnoma je razumljivo, da si zastavlja tudi vprašanje o človekovi končnosti, ki se mu zdi ena od njegovih poglobitnih značilnosti, vendar je preveč skeptičen, da bi se zadovoljil s pristajanjem na možnost onstranske osmislitve življenja. Nato se dotika tematike svoje poezije, toda, ker ne vidi kakih posebnih dogodkov, ki bi bili vredni upesnjevanja, mu preostanejo, kot pravi, samo še »male radosti«, s čimer meri na nekoliko manj vsakdanje doživljanje; vanj prišteva erotično zvezo in navezanost na mater. Torej vsesplošna negotovost, ki jo izpoveduje, ni popolna, ker odkrije znotraj nje ljudi, s katerimi ima marsikaj skupnega.

* Ervin Fritz, Dan današnji; opremila Nadja Furlan. DZS, Ljubljana 1972.

Glavno oporo pa vidi v »čisti duši« — svoji notranjosti in v vztrajanju pri izpolnjevanju njenih etičnih norm, ki mu narekujejo, da ne živi po splošno veljavnih zahtevah povprečne večine. Prav lastne norme mu navsezadnje ne dovoljujejo, da bi se predal popolni pasivnosti.

Pesnik ni mogel v tem ciklu z refleksijo zajeti vseh konsekvenc, ki izhajajo iz navedenih izhodišč, temveč je ostal pri splošnih ugotovitvah, ne da bi se pri tem izrazil odmaknil od ravni običajnega rezoniranja.

Naslednji cikli so v bistvu variacije prvega: so izpoved želje po preseganju danosti, prizadevanja po samozavesti, moči in etični neoporečnosti. Pesnik naj bi imel posebno vlogo; bil naj bi nekakšno središče zgodovine, vsega dogajanja, skratka, subjekt, bi rekli, če bi hoteli biti aktualni. Razpetost med željami in dejanskim položajem, za katerega je značilna majhna stopnja aktivnosti, je posledica sistema zunanjega sveta. Nadomestilo za nemožnost osmislitve življenja vidi tokrat v vitalizmu, ki pa je vse prej kot radikalen, ali v razumu, toda še najbližja mu je vera v moč poezije.

Pesnik ni v svoji refleksiji dosleden, ker se v eni pesmi pravzaprav odloča za rešitev, ki jo je najprej zavračal, pa čeprav ne vedno zavestno. Za zbirko je tudi značilno, da se vedno znova nagiba k prigodništvu in z njim v zvezi k nekaterim konkretnim dogodkom, pojavom in osebam, ki jih predstavlja realistično; le-ta dobi največkrat socialnokritičen ton, prežet z ironijo. Refleksija, ki jo nanj navezuje v teh primerih, manjša učinkovitost pesmi, kar se že preveč ponavlja.

Med izrazitejše področje zbirke spada pesnikov čustveni svet, ki ga spoznavamo prek prikaza družinskih razmer, v katerih so se mladostne iluzije razblinile, čeprav še ni izginila želja po čimbolj idealni romantični zvezi. Neobičajno je, da se pesnik spomni

povezanosti romantičnega čustva s patriotičnim, ki se je pojavljala v preteklosti. Karakterizacija pesnika kot zakonskega moža je polna sarkazma, katerega vzroke je treba iskati po njegovem v zunanjem svetu.

Sorazmerno trden občutek varnosti najde razen v družinskem krogu še pri materi kljub njuni medsebojni odtujenosti; hkrati mu pomeni edino vez s patriarhalnim podeželjem, iz katerega je izšel.

Aktualizem, prigodništvo in satirično obarvana socialna kritika so značilni tudi za cikel Pesmi za javno rabo.

V zadnjem ciklu, Pesmi za občasno rabo, se dotakne narodnostnega vprašanja in ugotavlja paradoks, da smo se Slovenci kljub pritiskom skozi vso zgodovino in ne vedno primerni organiziranosti navznoter, ohranili. Najbolj pomembne vrednote slovenstva simbolizira pesnik s Knežjim kamnom, Lepo Vido, Gubcem, Prešernovimi pesmimi in s programom OF.

Pesem za poslednjo rabo, Čuk poje, je ponovna socialnokritična izpoved o neizbežnosti smrti in razvrednotenju, ki mu ne stoji nasproti noben program, kar je bilo razvidno iz večine prejšnjih pesmi.

Poezija v zbirki je torej v svojem bistvu razpeta na dve strani, od katerih je prva povsem razumsko obarvana. Te pesmi so večinoma primeri čiste refleksije, toda čeprav je problematika pomembna že sama po sebi, je zaradi načina, s katerim je posedovana, postala v neki meri degradirana, saj narava lirike ne prenese dosledne refleksije pa tudi pesniški izraz, ki je uporabljen v zbirki, je preveč napolnjen z izrabljenim izrazjem, čigar pomeni so že precej izpraznjeni. Eden izmed vzrokov za to je pesnikovo hotenje, da bi dosegel kar največjo mogočo mero komunikativnosti med svojimi pesmimi in bralci, kar mu je tudi uspelo, čeprav so hkrati nastale omenjene po-

sledice, ki so manj opazne v drugem delu Fritzove poezije; le-ta se ukvarja z upesnjevanjem socialnih motivov, ki so zelo konkretni. Prav te pesmi so tedaj, ko so najmanj obremenjene z dodatnimi prvini, dosežek zbirke. Kot takšne predstavljajo obnovitev socialnorealističnega pesništva izpred druge svetovne vojne in deloma poezije, ki jo je gojil Janez Menart. V teh pesmih je Fritz še najbližje svojemu cilju: poeziji kot kritiki in protestu, ki naj zajema vsa področja zasebnega in javnega življenja.

Zaradi te usmeritve se Fritz loči od sedanje prevladujoče slovenske lirike, za katero je značilen obrat stran od socialnih vprašanj. Vsekakor jo Fritzova zbirka dopolnjuje, kljub temu da nekatere poteze v njej pričajo, da si bo spričo tradicije, ki jo ima pri nas socialna lirika, morala v prihodnje poskušati nove možnosti.

Marjan Dolgan

HUGO FRIEDRICH, STRUKTURA MODERNE LIRIKE

Friedrichova knjiga je bila natisnjena v izvirniku, tj. v nemščini, prvič že leta 1956; od takrat so jo prevedli v različne jezike in tako je pred nedavnim izšla tudi v slovenskem prevodu. Samo po sebi se zastavlja vprašanje, kako da se je pojavila šele sedaj pri nas. Nekatera dejstva namreč pričajo, da bi se zamudništvu v tem primeru izognili. O izidu izvirnika smo bili obveščeni pravzaprav zelo hitro, kar dokazuje revialni tisk iz leta 1957, toda na te glasove so vplivala nekatera mnenja o prihodnosti literature, ki se nam zdijo danes, ko opazujemo tista leta s stopnje, do katere se je razvila slovenska lirika, obrobne značaja. Takratna lirika pa se še ni odločilno

* Hugo Friedrich, *Struktura moderne lirike*; prevedel Darko Dolinar, opremil Jože Brumen. Cankarjeva založba 1972.

začela približevati pojavom, ki jih obravnava knjiga Huga Friedricha. Vse te okoliščine so bile vse prej kot naklonjene takojšnjemu prevodu. Kljub temu je Struktura moderne lirike pustila opazne sledove v strokovnih obravnavah o nekaterih slovenskih lirikih. Zdaj, ko tudi večina slovenske lirike kaže tendence, ki jih je opisal Hugo Friedrich, in so se spremenili tudi literarni nazori, ni bilo nikakršnih zadržkov več za to, da ne bi izšel slovenski prevod.

Hugo Friedrich ima v svoji knjigi za »moderno liriko« tisto, ki so jo utemeljili Baudelaire, Rimbaud in Mallarmé in traja po njegovem še danes — pri tem se omejuje na zahodnoevropsko liriko. Predhodnike najde pri Rousseauju, Diderotu in v teorijah romantikov Novalisa, Friedricha Schlegla in E. A. Poeja.

Povedati je treba, kar tudi avtor izrecno poudarja v enem od predgovorov, da njegova knjiga ni literarno-zgodovinsko zasnovano delo, ampak samo določa »skupne poteze strukture, se pravi, temeljnega ustroja, ki se z zelo opazno vztrajnostjo ponavlja v spremenljivih pojavih moderne lirike«. V skladu s svojim izhodiščem se je omejil na obširnejšo obravnavo že omenjene trojice francoskih pesnikov, v liriki 20. st. pa je izbral samo tiste, ki najbolj izrazito nadaljujejo njihovo usmeritev, ne da bi pri tem posvetil vsakemu posebej daljšo obravnavo, ker je — kot piše Friedrich — »spričo pojma strukture (...) popolnost zgodovinskega gradiva odveč, zlasti če pri naša gradivo samo različice osnovne strukture«. S »strukturo« označuje »organski ustroj, tipično skupnost različnega. V danem primeru je to tista skupnost lirskega pesništva, ki jo sestavlja obrat v stran od klasičnih, romantičnih, naturalističnih, deklamatorskih tradicij«. Vendar bi bilo pretirano razglasiti avtorja za strukturalista, saj vemo, da je imel pomisleke do struk-